
Kałdus, st. 3, gm. Chełmno, woj. toruńskie, AZP 33-41/3

Informator Archeologiczny : badania 32, 172-173

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

grobów częściowo wyeksplorowanych zapewne w wyniku XIX-wiecznych badań niemieckich.

Zasadnicze prace eksploracyjne przeprowadzono jednak w południowej części stanowiska, gdzie natrafiono na niezniszczoną część cmentarzyska.

W sumie przebadano powierzchnię około 3,25 ara, odsłaniając 118 obiektów, w tym 52 groby, pochodzące głównie z wczesnych faz chrystianizacji ziemi chełmińskiej (XI-XII wiek).

Pochówki o orientacji głównie zachodniej, pozostające względem siebie w układzie rzędownym wyróżniało miejscami bardzo bogate wyposażenie (kolie z paciorków szklanych, fragment zawieszki trapezowatej, pisanka/grzechotka, ołowiane i brązowe kabłączki skroniowe, pierścionki brązowe, noże żelazne, ośelki, naczynia ceramiczne). Stan zachowania odkrytych szkieletów był zróżnicowany i uzależniony od głębokości zalegania kości i składu fizykochemicznego podłoża.

Analizy antropologiczne wykonał dr Tomasz Kozłowski z Zakładu Antropologii Instytutu Ekologii i Ochrony Środowiska UMK w Toruniu.

Materiały zabytkowe przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii UMK w Toruniu.

Z uwagi na niszczenie stanowiska badania powinny być kontynuowane.

KALDUS, st. 3, gm. Chełmno, woj. toruńskie, AZP 33-41/3

- grodzisko wczesnośredniowieczne (2 połowa X - połowa XIII wieku); relikty architektury romańskiej z XI wieku

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez dr. hab. Wojciecha Chudziaka (Instytut Archeologii i Etnologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu), z udziałem dr. Dariusza Polińskiego, mgr. Jacka Bojarskiego, mgr. Marcina Weinkauffa, Witolda Tokarskiego. Badania prowadzone w ramach programu „1000-lecie Zjazdu Gnieźnieńskiego”. Trzeci sezon badań.

Kontynuacja prac badawczych prowadzonych na wczesnośredniowiecznym grodzisku ukierunkowanych na odtworzenie pełnego układu przestrzennego, odkrytego w latach poprzednich, obiektu sakralnego oraz określenie jego chronologii. W tym sezonie założono kolejnych 10 wykopów obejmujących powierzchnię około 144 m² (wykopy 18-27/98), nieznacznie poszerzono również powierzchnię eksploracyjną wykopów 7 i 14/97. Prace eksploracyjne prowadzono do stropu nawarstwień z okresu halsztackiego (grodzisko łużyckie) nie naruszając tym samym struktury relikwów architektonicznych. Jedynie w dwóch wykopach (18, 24/98) występował złożony układ nawarstwień wczesnośredniowiecznych, dochodzących miejscami do 5 metrów miąższości.

W efekcie prowadzonych prac odsłonięto relikty północno-wschodniej absydy (wykop 21/98), prezbiterium (wykop 21-22/98 oraz 20/98), północnego (wykopy 21/98, 26-27/98) oraz południowego muru obwodowego świątyni (wykopy 18a, 19, 20 i 25/98). Zadokumentowano południowo-zachodni narożnik budowli w postaci kamienia węgielnego wzmacniającego z zewnątrz fundament kamienno-gliniany. Na podstawie wyników analizy układu przestrzennego odkrytych relikwów stwierdzono, że stanowią one pozostałość trójnawowej bazyliki wczesnoromańskiej, z trzema absydami, bez transeptu i wież zachodnich. Dłuższa oś obiektu o wymiarach około 40 metrów usytuowana była na linii wschód-zachód; szerokość wnętrza świątyni wynosiła około 15 m. Mur z kamienia łamanego (piaskowiec, gnejsy i zlepiénce) wzniesiony był w technice *opus emplectum*. Wiele fragmentów świątyni zachowało się jedynie w postaci fundamentów kamienno-glinianych zalanych w partii stropowej zaprawą lub ich negatywów.

Odkryto liczne fragmenty ceramiki naczyniowej, w tym zespoły naczyń datowane na I oraz 2 połowę XI wieku (faza IIIb oraz IIIc rozwoju garncarstwa chełmińskiego), współwystępujące w nawarstwieniach kulturowych z grudkami zaprawy pochodzącymi zapewne z badanego obiektu. Chronologię świątyni potwierdzają również srebrne monety odkryte w tych nawarstwieniach: fragment dirhema arabskiego oraz krzyżówka z XI wieku.

W trakcie badań odsłonięto również nawarstwienia kulturowe, pochodzące z czasów późniejszych tj. z XII - początków XIII wieku (gród słowiański) oraz z XIII wieku (warownia krzyżacka). W ich obrębie stwierdzono liczne materiały zabytkowe; przedmioty codziennego użytku, głównie ceramikę naczyniową.

Materiały zabytkowe przechowywane są w Instytucie Archeologii i Etnologii UMK w Toruniu. Badania powinny być kontynuowane.

Klonówka, st. 7, gm. Starogard Gdański, woj. gdańskie, AZP 19-44/6 - patrz: młodszy okres przedrzymski – okres wpływów rzymskich

KŁECKO, st. 14, 20, 24, 25, 27, 3, gm. *loco*, woj. poznańskie, AZP 48-32/79, 6, 82, 83, 5,78

- osada wczesnośredniowieczna
- miasto i dwory z późnego średniowiecza i nowożytności

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez mgr. Czesława Strzyżewskiego. Finansowane przez Urząd Gminy Kłecko. Pierwszy sezon badań.

Podczas nadzoru budowy kolektora kanalizacyjnego w północnej części Kłecka zlustrowano 2,094 km wykopów, w większości których były widoczne warstwy kulturowe. Odkryto również 19 obiektów, które fragmentarycznie wyeksplorowano.

W północno-zachodniej partii tego terenu, bezpośrednio na południe od Małej Welny, za którą jest grodzisko wczesnośredniowieczne, występuje warstwa osadnicza z ceramiką z X/XI w. Odsłonięte tam spąg chaty z dużą ilością odpadów produkcyjnych drewna (st.14). Podobnie datowane ułamki naczyń znaleziono na wschód od tego miejsca między brzegiem Jeziora Kłęckiego a ul. Majdany (st. 20). W wykopie przy tej ulicy przecięto jamę (chatę?) z XI w. oraz 4 jamy (1 chatę?) późnośredniowieczne i nowożytną. Stwierdzono, że droga była od wieków utwardzana faszyną oraz brukami kamiennymi ułożonymi na różnych poziomach. Na skraju stoku północno-wschodniego wzgórza z miastem lokacyjnym odkryto (bezpośrednio przy obecnym budynku probostwa) zawalisko budowli z piwniczkami oraz jamę z ceramiką z połowy XIII w., jak również materiał (w tym cegły) z XV-XVII w. Po zachodniej stronie posesji z kościołem parafialnym przy ul. Kościelnej natrafiono na rumowisko budowli z piwnicą z XVI w. Nieco dalej od niej przy ul. Kościuszki i Kościelnej oraz przy narożniku Rynku (obecnie Placu Powstańców Wielkopolskich) wystąpiły belki i kłody ułożone poziomo i pionowo, a także fragment podłogi drewnianej. W dolnych warstwach znajdowały się duże ilości odpadów skóry i drewna oraz faszyna i bruki kamienne dawnych ulic. Ich obecny poziom jest 2 - 2,5 m powyżej humusu pierwotnego. W wykopie założonym od Rynku wzdłuż ogrodzenia kościelnego były resztki szkieletów ludzkich z cmentarza parafialnego oraz ceramika i kawałki cegieł gotyckich. Na dalszym odcinku ul. Kościelnej odsłonięto różne poziomy bruków kamiennych i faszyny, jak również ślady po dwóch budynkach z XV i XVI w.

Po zachodniej stronie Rynku, na zboczu wschodnim Jeziora Wilkowyjskiego - w jego partii północnej, występuje warstwa wczesnośredniowieczna. Odkryto tutaj także jamę oraz zawalisko budowli z piwnicą (st. 25). Znaleziono tam przedmioty żelazne, odpady i zużle z warsztatu kowalskiego. Na południe od nich były resztki obiektu lub warstwy kulturowej. Natomiast w ogrodzie narożnikowej posesji Rynku (st. 3) przecięto piwnice dwóch dworów z XV/XVI w. i z XVI - XVII w. W starszym obiekcie prócz ceramiki były ułamki kafla płytowych, w tym część kafla z herbem Ogończyk, a w rumowisku młodszy wystąpiły fragmenty kafla miskowych i płytowych.

Oprócz ceramiki i kafla znaleziono w Kłecku części dachówek, płytki posadzkowej, kawałki szkła oraz misy, podstawki i pałki z drewna, jak również noże, klucz, kabłąk, sztabę, zawiasy i gwoździe żelazne, głównie z XV-XVII w., przy nikłych śladach osadnictwa z XVIII w.

Materiały źródłowe zostały przekazane do Muzeum Początków Państwa Polskiego w Gnieźnie. Badania będą kontynuowane.

KOPRZYWNICA, st. 111, gm. *loco*, woj. świętokrzyskie, AZP 91-72/318

- zespół klasztorny cystersów (od poł. XII w.)

Weryfikacyjno-rozpoznawcze badania, przeprowadzone we wrześniu i październiku przez mgr. mgr. Edmunda Mitrusa i Jacka Serafinowicza (Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Krajobrazu w Lublinie). Finansowane przez PSOZ. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 32 m².